

Ewa Lewik-Tsirigotis, Konstantinos Tsirigotis

Kształcenie nauczycieli w Kolegium Nauczycielskim w Wieluniu w latach 2001-2005

Rocznik Wieluński 12, 37-61

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ewa Lewik-Tsirigotis, Konstantinos Tsirigotis

KSZTAŁCENIE NAUCZYCIELI W KOLEGIUM NAUCZYCIELSKIM W WIELUNIU W LATACH 2001–2005

WSTĘP

Transformacja społeczno-polityczna i gospodarcza Polski rozpoczęta w 1989 r. spowodowała podjęcie zdecydowanych reform systemu edukacji narodowej. Stwierdzenie dysfunkcyjności szkoły stało się punktem wyjścia do głębokiej rewizji zasad jej działania. Centralną postacią i głównym realizatorem nowo podejmowanego procesu kształcenia i wychowania musiał być, inaczej przygotowany do wykonywania zawodu nauczyciel-wychowawca. Osiągnięcie istotnych zmian w tym zakresie wymagało przełamania wielu barier administracyjnych, prawnych i programowych w instytucjach kształcących nauczycieli.

W literaturze pedagogicznej można spotkać wiele rozważań na temat nowej roli nauczyciela. Odpowiedź na pytanie, która z tych ról jest szczególnie pożądana przez pracodawców stanowić może podstawę do określenia zakresu kształcenia nauczycieli, przygotowującego ich do pełnienia nowej roli zawodowej.

Wprowadzona w polskim szkolnictwie reforma powinna być skuteczna, m.in. w tym sensie, iż powinna realizować postawione przed nią cele i oczekiwania odbiorców. Świadczone przez oświatę usługi mają więc szczególny charakter. Szkoła będąc elementem systemu narodowej edukacji, jest równocześnie filarem rozwoju gospodarczego, oddziałuje na bezpieczeństwo i zdrowie człowieka. Jest czynnikiem kulturotwórczym, wpływa na ogólny poziom wykształcenia społeczeństwa.

Zmiany, które dokonują się w polskiej oświacie są skoncentrowane głównie na szkole, która jest jedynym miejscem, gdzie przebiega tak głęboki proces kształtowania człowieka i jego osobowości¹.

¹ S. Sławiński, *Reforma szkolna w III Rzeczypospolitej*, Warszawa 1996.

Głównymi powodami, dla których wprowadzono w 1999 r. reformę ustrojową szkół były:

1. Narastające potrzeby sprostania wyzwaniom wynikającym z integracji z Unią Europejską.
2. Konieczność dostosowania zmian oświatowych do reformy ustroju państwa.
3. Niepokojący stan głębokiego niżu demograficznego wśród populacji 6 – 7 latków, osiągający swe maksimum w latach 2001–2006.

Za najważniejsze, bezpośrednie przyczyny decydujące o konieczności kompleksowej reformy całego systemu edukacji uznano:

- brak zdolności adaptacyjnej poprzedniego systemu edukacji do tempa i zakresu przemian cywilizacyjnych i społecznych;
- kryzys roli wychowawczej szkoły, wynikający z dominacji przekazywania informacji nad kreowaniem umiejętności i kształtowania osobowości;
- brak równości szans w dostępie do edukacji na każdym jej poziomie i niski wskaźnik procentowy młodzieży uzyskującej średnie i wyższe wykształcenie;
- dostosowanie systemu edukacji do zapisów konstytucji oraz reformy ustrojowej państwa;
- potrzebę silniejszego powiązania szkoły na każdym poziomie z rodziną i społecznością lokalną;
- dostosowania kształcenia zawodowego do zmieniających się potrzeb gospodarki rynkowej.

Reforma systemu edukacji miała być więc drogą do osiągnięcia jej trzech głównych celów:

- upowszechnienia wykształcenia na poziomie średnim i wyższym;
- zwiększenia dostępu dzieci do edukacji;
- podniesienia jakości edukacji rozumianej jako integralny proces wychowania i nauczania.

Środkiem dochodzenia do realizacji ww. celów, w którym widać kompleksowy charakter reformy są następujące obszary: strukturalny, administracyjno-nadzorujący i programowy, system oceniania, status zawodowy i ekonomiczny nauczycieli i status ekonomiczno-finansowy szkół².

Zreformowanie tych obszarów edukacji powinno doprowadzić do upowszechnienia kształcenia na poziomie średnim oraz wyraźnego wzrostu liczby osób podejmujących studia wyższe, zwiększenia i wyrównania szans dostępu do edukacji na wszystkich jej poziomach, przywrócenia właściwych proporcji między przekazem wiadomości, kształtowaniem umiejętności a troską o rozwój osobowości, zwiększenia autonomii szkoły, promowania jakości pracy nauczyciela, poprawy finansowej sytuacji edukacji

² M. Kielar, *Nowa szkoła – program wspierający reformę systemu oświaty*, [w:] *Szkoła polska u progu nadchodzącego wieku*, red. P. Kowalik, Kraków 1999.

poprzez wzrost nakładów budżetowych, jak i dochodów własnych szkół, związania ich z rodziną i społecznością lokalną.

Zmiana struktury systemu szkolnego miała służyć wprowadzeniu konieczności zmian treści i metod nauczania we wszystkich typach szkół, zaś sieć gimnazjów gminnych powinna sprzyjać podnoszeniu poziomu cywilizacyjnego środowisk wiejskich i zapewnić młodzieży szerszy dostęp do liceów.

Cała reforma systemu edukacji miała w świetle założeń służyć temu, aby szkoła mogła lepiej realizować cele wychowawcze i kształcące. Twórcami wychowania i kształcenia szkolnego są nauczyciele i dlatego obowiązkiem państwa jest tworzenie ram prawnych i organizacyjnych oraz opracowanie programów, które służyłyby podnoszeniu jakości wychowania i kształcenia.

Reforma edukacji nie jest możliwa bez istotnej weryfikacji statusu nauczyciela w zakresie wymagań kwalifikacyjnych do uprawiania zawodu, określania warunków awansu w ramach jego rozwoju zawodowego oraz wynikających z nich warunków płacy i pracy. Wprowadzona reforma wymagała od nauczyciela stopniowego i systematycznego podnoszenia kwalifikacji oraz rozszerzania kompetencji zawodowych, a w efekcie podnoszenia jakości pracy.

System awansu zawodowego i związany z nim system wynagradzania stał się podstawowym narzędziem stymulowania tych zmian – musiał być więc odniesiony do poziomu kompetencji i jakości pracy nauczyciela. Oznaczało to, że:

1. Aktywność nauczyciela podnoszącego swoje kompetencje zawodowe będzie podstawą dla uzyskania kolejnych szczebli awansu równoznacznych ze znaczną gratyfikacją finansową.
2. System wynagrodzenia uwzględni różnicowanie wynagrodzeń nauczycieli wynikające z oceny jakości ich pracy – poprzez dodatki motywacyjne.
3. Wykonywanie dodatkowych zadań lub sprawowanie funkcji w oświacie, związane często ze zdobywaniem dodatkowych kompetencji, będzie rekompensowane dodatkowym wynagrodzeniem poprzez dodatki funkcyjne i zadaniowe.

Ważnym czynnikiem w procesie wychowania i nauczania jest osobowość nauczyciela, a istotnym elementem jego osobowości jest hierarchia wartości przez niego uznawanych. Nauczyciel/wychowawca w sposób świadomy lub nieświadomy przekazuje uczniom/wychowankom informacje czy sygnały o wartościach przez siebie uznawanych czy wręcz wychowuje ich wedle swojej hierarchii wartości. Wychowanie zatem można rozpatrzeć jako proces wpajania wartości. W związku z tym, od tego jakim on jest człowiekiem zależy to, jaki będzie jego wpływ na ucznia (nie tylko jako specjalisty, fachowca, lecz również jako człowieka)³.

³ E. Lewik-Tsirigotis, K. Tsirigotis, *Cechy osobowości kandydatów na nauczycieli*, [w:] *Kształcenie i doskonalenie (dla) edukacji alternatywnej*, red. W. Mikołajewicz, Kraków 2001; E. Lewik-Tsirigotis, K. Tsirigotis, *Hierarchia wartości u kandydatów na nauczycieli*, „Edukacja Alternatywna” 2003, t. 1.

W dobie reformowanej edukacji pojawia się pytanie o zakres efektywnego realizowania zadań edukacyjnych niezbędnych do tych działań i kompetencji.

W literaturze ostatnich lat rozpoznawalne są dwa podejścia, w ramach których kompetencje są ujmowane jako:

1. Element nowo odkrytej struktury opisu procesu edukacyjnego, gdzie konfiguracja wielu wyodrębnionych kompetencji wyczerpuje dyspozycje do spełniania roli nauczyciela.
2. Dynamiczna forma samowiedzy nauczyciela, która pośredniczy między potrzebami dostosowawczymi, jakie perspektywa zmiany społecznej projektuje dla ucznia, a odpowiednią funkcjonalną zdolnością nauczyciela do kształtowania umiejętności, kreacji wartości i norm, które regulują zarówno sytuację szkolną, edukacyjną jak i społeczną.

Kompetencja jest więc pojęciem, na które składa się wiedza jednostki i jej umiejętności⁴. Kształcenie przyszłych nauczycieli polega zatem na wyposażeniu ich w taką wiedzę, umiejętności i wartości, które pozwolą na realizowanie zadań wynikających z założeń reformy.

System kształcenia nauczycieli musi stanowić integralną część systemu oświatowego i dlatego nie można go rozpatrywać bez uwzględnienia założeń reformy oświatowej.

Kształcenie nauczycieli w Polsce jest zorganizowane dwutorowo, w dwóch odrębnych systemach prawno-administracyjnych i dwóch odrębnych środowiskach: akademickim i oświatowym. Taki stan rzeczy powoduje, że edukacja nauczycielska znajduje się w procesie poszukiwań efektywnych koncepcji i modeli oraz poważnych zmian wynikających z transformacji ustrojowej i przekształceń systemu edukacji.

U podstaw strategii i koncepcji edukacji nauczycielskiej należy wyróżnić trzy główne przesłanki:

1. Globalne, europejskie i polskie „wyzwania cywilizacyjne”, szanse i zagrożenia okresu „wielkiej zmiany” na przełomie wieków.
2. Długofalowa strategia przemian i rozwoju edukacji szkolnej i nieszkolnej.
3. Aspiracje edukacyjne dzieci, młodzieży i dorosłych oraz oczekiwania społeczne w zakresie funkcji oraz zadań szkoły i nauczycieli, a także ich praw, obowiązków i przyjętej etyki zawodowej.

Edukacja nauczycielska powinna czerpać więc inspiracje z nowych kierunków i celów edukacyjnych, uwzględniając przygotowanie do adaptacji do zmiany społecznej i reformy systemu edukacji⁵.

Potrzeba innego nauczyciela wywiera presję na system jego kształcenia, domagając się edukacji adekwatnej do komplikujących się warunków życia współczesnego człowieka.

⁴ K. Paławska, *Model nauczyciela w kształceniu uniwersyteckim*, [w:] *Źródła inspiracji współczesnej edukacji nauczycielskiej*, red. H. Kwiatkowska, T. Lewowicki, Warszawa 1999.

⁵ C. Banach, *Pedagodzy o edukacji nauczycielskiej*, [w:] *Nauczyciele akademicki w procesie kształcenia pedagogów*, red. K. Duraj-Nowakowa, Kraków-Łowicz 1999.

Przygotowując nauczycieli do pracy powinno się zwrócić uwagę na cele i zadania wynikające z wizji nowoczesnej szkoły i uwzględnić je przy doborze treści kształcenia nauczycielskiego. W treściach tych należy uwypuklić ich logiczne uporządkowanie poprzez wskazanie idei przewodnich, wzorów, założeń teoretycznych, etapów kształcenia osobowości i końcowych wyników edukacji.

Treści pedagogicznego kształcenia nauczycieli to problem wciąż aktualny, odnawiający się oraz wielce złożony i absorbujący, zwłaszcza w aspekcie intensywnych przemian edukacyjnych. Treści edukacyjne realizowane w kształceniu pedagogicznym przygotowują nie tylko do określonego zawodu, ale wdrażają do naukowego poznania rzeczywistości, kształtują postawy do zgłębiania prawdy o sobie samym, o świecie i o jakości własnego w nim miejsca i pozwalają na dokonywanie samodzielnych i odpowiedzialnych wyborów.

1. KOLEGIUM NAUCZYCIELSKIE W WIELUNIU JAKO ZAKŁAD KSZTAŁCENIA NAUCZYCIELI W LATACH 2001–2005

Kształcenie nauczycieli w kolegiach nauczycielskich to, wg materiałów publikowanych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej jeden z bardziej wyrazistych przejawów zmiany edukacyjnej. Kolegia reprezentują odmienną, w stosunku do kształcenia akademickiego, koncepcję kształcenia nauczycieli⁶. Polega ona na formułowaniu celów z punktu widzenia modelu absolwenta przygotowanego do zadań, które ma on wypełniać w szkole.

Nauczyciel pracujący we współczesnej szkole będzie realizował podstawowe funkcje tej szkoły tzn.: przygotowywać ucznia do życia w społeczeństwie, do kształcenia i samokształcenia przez całe życie, do pracy zawodowej, do uczestnictwa w kulturze, do dbałości o własne zdanie i swego otoczenia.

Realizując efektywnie te funkcje nauczyciel powinien dysponować odpowiednimi kwalifikacjami, do których zalicza się:

- kwalifikacje ogólne wspólne dla wszystkich uczących się;
- kwalifikacje szczegółowe dla nauczycieli uczących tego samego przedmiotu (kwalifikacje zawodowe związane z główną specjalizacją);
- kwalifikacje szczegółowe, dodatkowe, których posiadanie ułatwi realizację specyficznych zadań wynikających z jednej wybranej funkcji placówki edukacyjnej.

Na kwalifikacje ogólne składać się będzie system wiedzy teoretycznej i praktycznej, dotyczący głównie wiedzy: o przyrodzie, społeczeństwie, cywilizacji, kulturze, co pozwoli na porozumienie się z innymi ludźmi; o uczniu i jego rozwoju indywidualnym i społecznym, oraz o uwarunkowaniach tego rodzaju; sposobach i warunkach skutecznej realizacji zadań szkoły; o szczegółach kulturowych i różnych stanowiskach metodycznych.

⁶ B.D. Gołębiak, *Zmiany edukacji nauczycieli. Wiedza – biegłość – refleksyjność*, Toruń-Poznań 1998.

Na bazie tej wiedzy nauczyciel powinien dysponować układem umiejętności zawodowych, do których zalicza się głównie umiejętności: diagnostyczne, planowania i przygotowania działań własnych i uczniów, realizowania założonych planów i programów działań, kontrolowania, oceniania i korygowania działań własnych uczniów oraz innych osób dorosłych, doskonalenia samego siebie i swojego warsztatu pracy⁷.

Głównym celem edukacji nauczycielskiej jest więc ukształtowanie u kandydatów na nauczycieli całego zespołu kwalifikacji zawodowych co wiąże się ze zdobyciem przez nich wiedzy:

- o człowieku, jego rozwoju fizycznym, psychicznym, społecznym, prawach rządzących tym rozwojem i jego uwarunkowaniach, zagrożeniach tego rozwoju, wytworach cywilizacyjnych i kulturowych oraz zawartych w nich wartościach;
- o sposobach formułowania, rozwiązywania i oceniania zadań indywidualnych i społecznych w różnych dziedzinach życia;
- o poznawaniu naukowym otaczającej go rzeczywistości i drogach prowadzących do odkrywania praw naukowych;
- o celach, zadaniach, uwarunkowaniach procesu wychowania młodego pokolenia oraz efektywnych sposobach jego realizacji i możliwościach oceny i modyfikacji i doskonalenia;
- o kierunkach rozwoju oświaty w kraju i na świecie i możliwościach i wykorzystania do własnej działalności pedagogicznej.

Kolejny cel edukacji nauczycielskiej związany jest z kształtowaniem układu umiejętności pedagogicznych, do których zalicza się głównie umiejętności:

- rozpoznania otaczającej go rzeczywistości, a przede wszystkim dydaktyczno-wychowawczej;
- planowania i programowania działań własnych i uczniów;
- realizowania własnej działalności pedagogicznej i ewaluowaniu jej;
- doskonalenia własnego warsztatu pracy i pracy uczniów;

Istotnym celem w kształceniu nauczycieli jest także wyrobienie w sobie przez nich takich cech podmiotowych jak:

- zrozumienie szerokiego kontekstu społecznej roli nauczyciela;
- optymalnego poziomu samoakceptacji siebie jako człowieka i nauczyciela;
- wrażliwości na wartości stanowiące moralną motywację wyborów ludzkich;
- poczucia odpowiedzialności za własne działania⁸.

Pedagogiczne przygotowanie do zawodu nauczyciela wiąże się zatem z realizacją zadań polegających na zdobyciu przez kandydatów na nauczycieli wiedzy o celach, zadaniach szkoły, nauczycieli i uczniów, o podmiocie i przedmiocie działań nauczycielskich i ich przebiegu, o sposobach, metodach i środkach, którymi może się posługiwać

⁷ J. Kuźma, *Optymalizacja systemu pedagogicznego kształcenia i doksztalcania nauczycieli*, Warszawa–Kraków 1993, s. 45–46.

⁸ Tamże, s. 52.

nauczyciel w trakcie realizacji zadań edukacyjnych, o zamierzonych i niezamierzonych wynikach działań uczniowskich, o warunkach w jakich one powstają i przebiegają oraz o możliwościach modyfikacji działań własnych i uczniów.

Przygotowanie do zawodu polega także na stworzeniu warunków (podmiotowych i przedmiotowych), poprzez które kandydaci będą mogli zrozumieć związki i zależności, jakie zachodzą pomiędzy działaniem nauczyciela a ucznia.

Ważną rolę pełnią również zadania, których realizacja pozwala na kształtowanie u przyszłych nauczycieli układow umiejętności potrzebnych do rozpoznawania, konstruowania i rozwiązywania typowych sytuacji dydaktyczno-wychowawczych (np. diagnozowanie, planowanie, kontrolowanie, ocenienie) jak i sytuacji dydaktyczno-wychowawczych nietypowych (np. dostosowywanie metod i środków do indywidualnych potrzeb i możliwości ucznia) podejmowanie decyzji w nagłych przypadkach, dostosowywanie własnych czynności do zmieniającej się rzeczywistości dydaktyczno-wychowawczej.

Kształcenie pedagogiczne związane jest również z ukształtowaniem w sobie przez kandydatów na nauczycieli niezbędnych uwarunkowań własnego działania takich jak: gotowość do poznawania siebie samego, ucznia i otaczającej go rzeczywistości, gotowość do podejmowania zadań wynikających z celów szkoły, poczucie odpowiedzialności za własne działania, potrzeba samooceny własnej pracy i jej doskonalenia, gotowość do współpracy ze środowiskiem społecznym, szacunek dla indywidualności innych ludzi, przekonanie o wartościach humanistycznych pracy jako podstawy do osiągnięcia sukcesu zawodowego i życiowego.

Kolegium Nauczycielskie w Wieluniu jako zakład kształcenia nauczycieli, przygotowuje kandydatów do podejmowania wszelkiego rodzaju działań, które wynikają z pełnienia roli zawodowej.

Wieluńskie Kolegium jest kontynuacją szkoły, która jako Państwowe Liceum Pedagogiczne powstała w 1945 r. Przez prawie sześćdziesiąt lat swojej działalności szkoła wielokrotnie zmieniała nazwy oraz strukturę organizacyjną. W latach 1945–1969 nosiła nazwę Państwowego Liceum Pedagogicznego, a od 1957 Liceum Pedagogicznego. Łącznie w ciągu dwudziestu czterech lat w systemie stacjonarnym i zaocznym dyplomy ukończenia otrzymało 1024 absolwentów.

Równoległe ze stopniową likwidacją Liceum Pedagogicznego, od 1965 tworzono Liceum Pedagogiczne dla Wychowawczyń Przedszkoli, które ukończyło łącznie 376 absolwentów. Kontynuacją kształcenia, ale już na poziomie wyższym była nauka w Studium Wychowania Przedszkolnego. Placówka ta funkcjonowała od 1973 do 1984 r. i wypuściła łącznie w systemie stacjonarnym i zaocznym 909 absolwentów.

Kolejna zmiana organizacyjna nastąpiła w latach 1984–1993, tj. w okresie istnienia Studium Nauczycielskiego. W struktury tej placówki wchodziły cztery kierunki kształcenia, tj.:

- wychowanie przedszkolne,
- nauczanie początkowe,

- wychowanie fizyczne,
- wychowanie muzyczne.

Dyplomy na tym poziomie kształcenia otrzymały 1593 osoby⁹.

Od 1 września 1992 r., na bazie Studium Nauczycielskiego rozpoczęło działalność Kolegium Nauczycielskie (KN). Aktywnym sojusznikiem w powołaniu tej szkoły było Kuratorium Oświaty w Sieradzu, Urząd Rejonowy, Władze Miasta Wielunia, a także Władze Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie.

Początkowo kształcono słuchaczy na dwóch specjalnościach: Pedagogika Wczesnoszkolna (3–9 lat) i Nauczanie Początkowe z Muzyką, a od 1993 r. uruchomiono trzecią specjalność: Język Polski. W roku 1993 wprowadzono nazwę Wczesna Edukacja Dziecka, zamiast Pedagogika Wczesnoszkolna¹⁰.

Opiekę naukową nad placówką sprawowała ówczesna Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Częstochowie, która w 2004 roku przekształciła się w Akademię im. Jana Długosza. Absolwenci wszystkich specjalności, po pozytywnym zakończeniu nauki składają egzamin dyplomowy przed komisją powołaną przez dyrektora Kolegium Nauczycielskiego w Wieluniu. W skład komisji egzaminacyjnej wchodzi: dyrektor Kolegium Nauczycielskiego lub jego zastępca, promotor i recenzent pracy dyplomowej, którymi są pracownicy akademicy. Absolwent otrzymuje dyplom ukończenia Kolegium Nauczycielskiego i po złożeniu dokumentacji wymaganej przez uczelnię przystępuje do złożenia egzaminu licencjackiego przed komisją, którą powołuje rektor. Po uzyskaniu tytułu zawodowego licencjata słuchacze mogą odbywać 2 letnie uzupełniające studia magisterskie w uczelni patronackiej, co zostało zatwierdzone przez senat Wyższej Szkoły Pedagogicznej na posiedzeniu w dniu 27 XI 1996 r.

Kształcenie na wszystkich specjalnościach jest realizowane wg programów, w których wyraźnie określono plan zajęć, czyli wykaz obowiązujących przedmiotów, tygodniową i semestralną liczbę godzin, formy realizacji oraz formy i czas trwania praktyk. Dla każdego przedmiotu opracowany jest program nauczania, na który składają się: cele realizowanego przedmiotu, formy zaliczenia, zestaw treści oraz wykaz obowiązującej literatury. Każdy z prowadzących zajęcia z poszczególnych przedmiotów zobowiązany jest do opracowania tzw. „rozkładu materiału”, czyli informacji o sposobach realizacji materiału przedmiotu w poszczególnych semestrach nauki. W latach 2001–2005 obowiązywały programy autorskie opracowane przez pracowników uczelni i zatwierdzone przez Radę Programową Kolegium¹¹.

⁹ Z. Wujec, *Pół wieku Wieluńskiego Zakładu Kształcenia Nauczycieli (WZKN)*, [w:] *Studia Wieluńsko-Częstochowskie*, red. G. Pietruszewska-Kobiela, J. Przewłocki, Częstochowa 1999, s. 7–8.

¹⁰ Nazwę tę ustalono i zatwierdzono na posiedzeniu Rady Pedagogicznej w grudniu 1992 r.

¹¹ Na specjalności WED i NPzM były to programy opracowane przez dr J. Hanisz i dr M. Królicę. Nosily nazwę: *Autorski program nauczania w Kolegium Nauczycielskim w Wieluniu. Kierunek: Nauczanie Początkowe z Muzyką i Wczesna Edukacja Dziecka (3 – 9 letniego)*, Czę-

1.1. MODEL ABSOLWENTA KOLEGIUM NAUCZYCIELSKIEGO

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 VIII 1997 r. w sprawie zakładów kształcenia nauczycieli określa m.in. cele Kolegiów Nauczycielskich w sposób następujący:

- §1 Kolegia kształcą: Nauczycieli przedszkoli, szkół podstawowych i wychowawczych, opiekuńczo-wychowawczych i resocjalizacyjnych;
- §5 tegoż rozporządzenia w 4 i 5 punkcie mówi o możliwości uzyskania przez absolwenta tytułu zawodowego licencjata i dalszego kształcenia zakończonym tytułem magistra¹².

Budowanie nowej formuły edukowania nauczycieli i utrzymywanie jej jako równoległej ścieżki obok kształcenia akademickiego, stworzyło nowe perspektywy Kolegium Nauczycielskiego do kreowania własnych rozwiązań edukacyjnych i rezygnacji z zapożyczeń akademickich schematów. Kolegia reprezentują więc odmienną w stosunku do akademickiego koncepcję kształcenia, polegającą na formułowaniu celów z punktu widzenia modelu absolwenta przygotowanego do zadań, które musi wypełniać w związku z realizacją roli zawodowej. Sylwetkę absolwenta Kolegium Nauczycielskiego w Wieluniu opracowano w roku akademickim 1999/2000¹³ dla trzech specjalności, a jako dokument obowiązujący słuchaczy i pracowników Kolegium Nauczycielskiego wprowadzono w 2001 r. Przedstawiono ją w kategoriach dwóch rodzajów kompetencji: interpretacyjnych i realizacyjnych (wykonawczych). Pierwsze są rodzajem doświadczenia, na które składają się wartości, wiedza i umiejętności, dzięki którym słuchacz ma możliwość poznania otaczającej go rzeczywistości i zrozumienia jej i dobrania odpowiednich celów i metod działania z uwzględnieniem różnych ograniczeń i możliwości.

Kompetencje realizacyjne określono jako wiedzę natury technicznej, które pozwala na użycie odpowiednich metod i środków działania. W modelu absolwenta Kolegium Nauczycielskiego w Wieluniu określono również rodzaje wiedzy, które są niezbędne każdemu nauczycielowi. Zaliczono do nich: wiedzę o uczniu, o przedmiocie, o procesie edukacyjnym, o wymiarze roli i osoby. Wiedza to ma być realizowana poprzez palny i programy, na które składają się:

- blok przedmiotów kierunkowych,
- przedmioty psychologiczno-pedagogiczne,
- blok przedmiotów uzupełniających.

stochowa 1992. Na specjalności Język Polski obowiązywały programy autorskie pracowników Instytutu Filologii Polskiej. Zawierały treści programowe dla I stopnia kształcenia.

¹² Rozporządzenie MEN z dnia 12 VIII 1997 w sprawie zakładów kształcenia nauczycieli, Dz. U. Nr 104 z dnia 4 IX 1997.

¹³ Protokół z zebrania Rady Programowej KN w Wieluniu z dnia 30 III 2000.

W dokumencie tym wymieniono również umiejętności, jakie powinien posiadać absolwent Kolegium Nauczycielskiego w Wieluniu. Są to: umiejętności systematyzacji wiedzy, planowanie i organizowanie własnej pracy; kreatywne i szybkie przystosowanie się do zmieniającej się rzeczywistości, radzenie sobie w sytuacjach trudnych.

Absolwenta Kolegium Nauczycielskiego w Wieluniu mają również cechować zdolności do ciągłego doksztalcania się, odkrywania i tworzenia własnych teorii postępowania, używania ich i oceniania. Rozwijanie ich możliwe jest dzięki obowiązkowej praktyce śródrocznej i nauczycielskiej (wakacyjnej).

Słuchacz Kolegium Nauczycielskiego w Wieluniu kończąc naukę będzie:

- profesjonalistą kreującym sytuację dydaktyczne takie, dzięki którym uczeń może się rozwijać i dojrzewać zgodnie z przyjętymi przez psychologię teoriami rozwoju człowieka;
- odczuwać potrzebę sięgania do wszelkich konwencjonalnych i niekonwencjonalnych źródeł wiedzy;
- znał sposoby przekazywania wiedzy;
- umiał analizować zaistniałą sytuację dydaktyczną i potrafił dostosować się do jej wymagań;
- zapewniał uczniowi poczucie bezpieczeństwa;
- wspierał rozwój ucznia i akceptował jego indywidualność;
- korzystał z najnowszych osiągnięć nauki, techniki i informacji technicznej;
- działał na rzecz najbliższego środowiska;
- potrafił przystosować się do zmieniającej się rzeczywistości szkolnej, którą też będzie współtworzył¹⁴.

1.2. STRUKTURA ORGANIZACYJNA SPECJALNOŚCI KSZTAŁCENIA

Struktura kształcenia na specjalnościach Wczesna Edukacja Dziecka i Nauczanie Początkowe z Muzyką jest zbliżona. Tworzą ją następujące bloki przedmiotowe:

- blok przedmiotów ogólnorozwojowych,
- blok przedmiotów psychologiczno-pedagogicznych,
- blok przedmiotów kierunkowych.

Plany kształcenia skonstruowane wg wymienionych bloków przedmiotowych uzupełniają zapisy dotyczące praktyki nauczycielskiej-wakacyjnej¹⁵.

Na blok ogólnorozwojowy składają się przede wszystkim zajęcia z lektoratów języka obcego, wychowania fizycznego i seminarium dyplomowego.

Blok przedmiotów psychologiczno-pedagogicznych obejmuje przedmioty stanowiące podstawę profesjonalnej komponenty kształcenia; natomiast blok przedmiotów

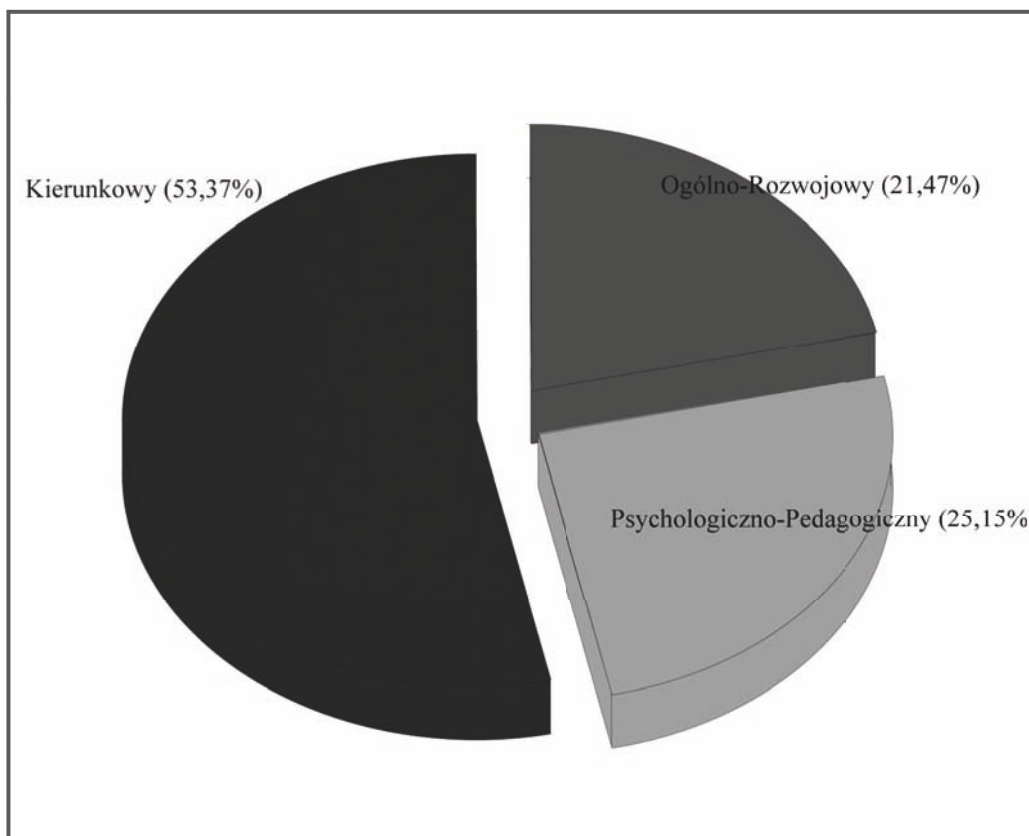
¹⁴ Model ten został zatwierdzony przez Radę Programową i znajduje się na stronie internetowej KN (<http://www.kn.wielun.pl>).

¹⁵ Plany kształcenia dla WED i NPzM nie uległy zmianie dla słuchaczy, którzy rozpoczęli naukę w KN w roku 2001/2002 i 2002/2003. Zmiany pojawiają się w roku 2003/2004.

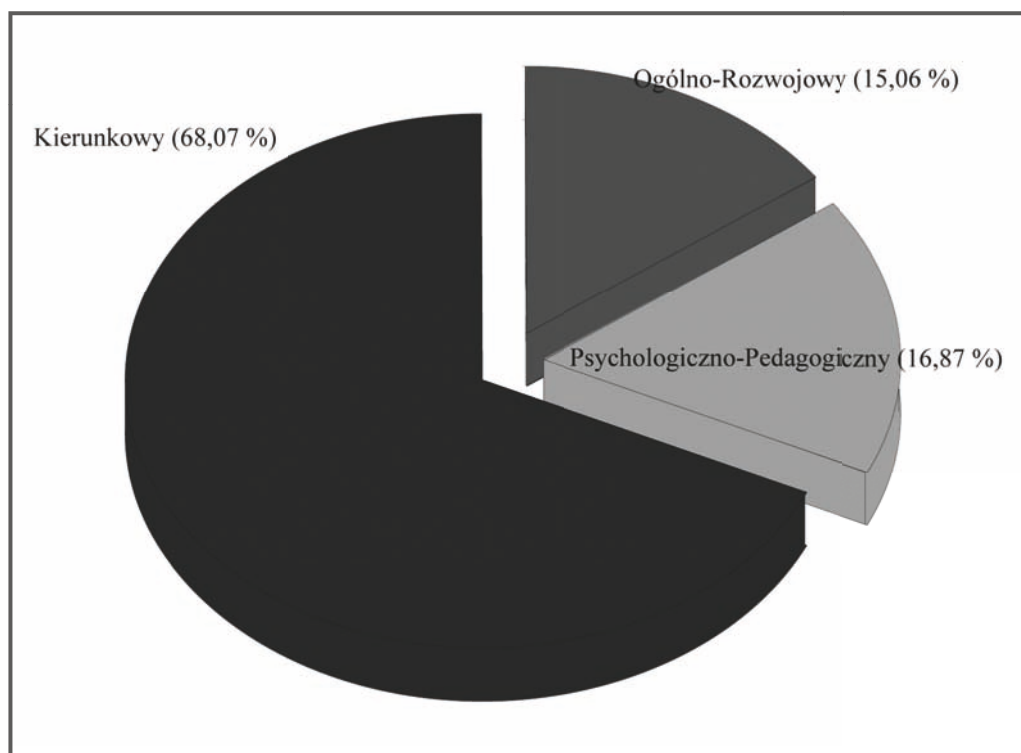
kierunkowych wyposaża słuchacza w wiedzę związaną z nauczaniem przedmiotami szkolnymi. Wyżej wymienione plany kształcenia realizowano w kolegium w latach 2001 do 2005.

Na specjalności Wczesna Edukacja Dziecka (Wykres nr 1) dla bloku ogólnorozwojowego przewidziano 525 godzin; dla psychologiczno-pedagogicznego 615 godzin, a dla bloku kierunkowego 1305 godzin, co stanowi odpowiednio: 21,47%, 25,15%, 53,37% z ogólnej liczby, czyli 2445 godzin realizowanych w cyklu trzyletnim. Na przedmioty psychologiczno-pedagogiczne przeznaczono 420 godzin (17,18%), natomiast metodyki nauczania poszczególnych przedmiotów w klasach I–III szkoły podstawowej obejmują 540 godzin (22,08%).

W bloku przedmiotów kierunkowych oprócz metodyk, znajdują się teoretyczne podstawy nauczania poszczególnych przedmiotów, na które przewidziano 135 godzin (5,52%) i śródroczna praktyka pedagogiczna w liczbie 255 godzin (10,43%). Blok ten uzupełniają takie przedmioty jak: podstawy wczesnej edukacji dziecka, kultura żywego słowa, literatura dla dzieci, małe formy sceniczne, zajęcia reedukacyjno-wyrównawcze, projektowanie sytuacji dydaktycznych czy też rytmika (375 godzin – 15,34%).

Wykres 1. Bloki przedmiotowe dla kierunku Wczesna Edukacja Dziecka

Wykres 2. Bloki przedmiotowe dla kierunku Nauczanie Początkowe z Muzyką

W planie kształcenia na specjalności Nauczanie Początkowe z Muzyką dla przedmiotów ogólnorozwojowych przeznaczono 375 godzin (15,06%), dla psychologiczno-pedagogicznego bloku 420 godzin (16,87%) a na kształcenie kierunkowe 1695 godzin (68,07%) z łącznej liczby 2490 godzin realizowanych w ciągu trzech lat (Wykres nr 2).

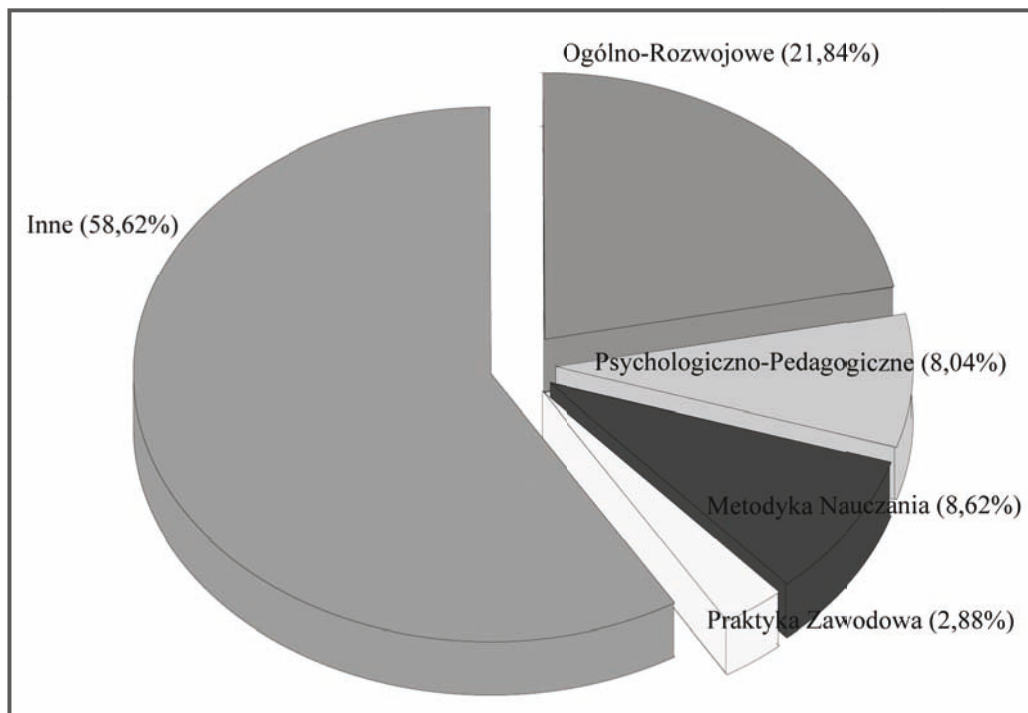
Przedmioty psychologiczno-pedagogiczne obejmują 240 godzin (9,64%), a metodyki związane z nauczaniem poszczególnych przedmiotów stanowią 630 godzin (25,30%). W bloku przedmiotów kierunkowych, 630 godzin (37,17%) z ogólnej liczby godzin stanowią przedmioty związane z nauczaniem w klasach I–III szkoły podstawowej, a 885 godzin (52,21%) przeznaczono na przedmioty pozwalające na nauczanie muzyki w klasach starszych szkoły podstawowej. Praktyka śródroczna tej specjalności to 180 godzin (7,23% ogólnej liczby godzin).

Przedmiotami uzupełniającymi blok przedmiotów psychologiczno-pedagogicznych są: filozofia, etyka, socjologia, informatyka, logika i biomedyczne podstawy rozwoju i wychowania, które na specjalności Wczesna Edukacja Dziecka stanowią 7,98% (195 godzin) i 7,23% (180 godzin) na Nauczaniu Początkowym z Muzyką.

Blok przedmiotów ogólnorozwojowych na specjalności Wczesna Edukacja Dziecka został wzbogacony zajęciami umuzykalniającymi, które stanowią 6,13% (150 godzin) ogólnej liczby realizowanych przedmiotów.

Biorąc pod uwagę wymiar czasu przeznaczony na edukację profesjonalną można stwierdzić, że kształcenie kierunkowe jest doceniane, szczególnie na Nauczaniu Początkowym z Muzyką. Stosunek przedmiotów psychologiczno-pedagogicznych na tej specjalności do przedmiotów kierunkowych wynosi 1:4, co jest związane z przygotowaniem słuchaczy do nauczania w klasach I–III i nauczania muzyki w kl. IV–VI szkoły podstawowej. Natomiast na specjalności Wczesna Edukacja Dziecka stosunek przedmiotów kształcenia psychologiczno-pedagogicznego do kształcenia kierunkowego wynosi 1:2 (słuchacze przygotowani są do pracy tylko z uczniami kl. I–III).

Plan studiów na specjalności Język Polski (Wykres nr 3) nie jest podzielony na bloki przedmiotowe. Łączny wymiar godzin realizowanych w cyklu trzyletnim wynosi 2610 (100%). Na przedmioty psychologiczno-pedagogiczne, które w tym planie określono jako podstawy edukacji przeznaczono 210 godzin (8,04%), na metodykę nauczania 225 godzin (8,62%), na praktykę zawodową śródroczną 75 godzin (2,88%)¹⁶.

Wykres 3. Przedmioty realizowane na kierunku Język Polski

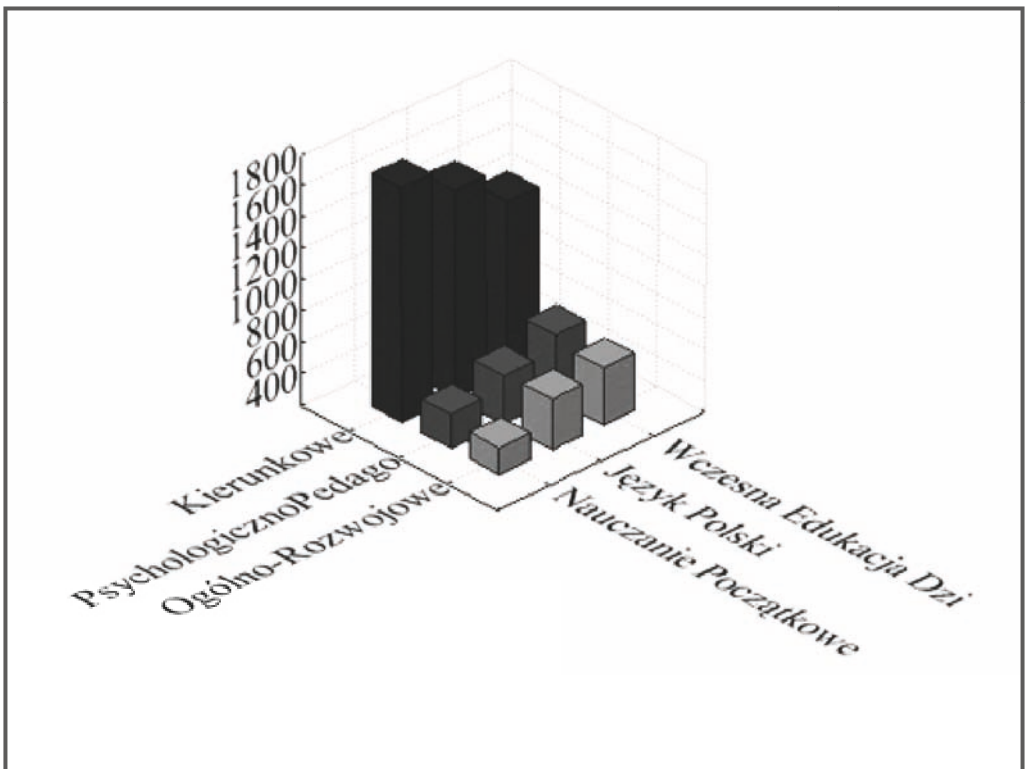
Przedmioty ogólnorozwojowe takie jak: lektoraty języków obcych, wychowanie fizyczne, łacina, historia filozofii i etyka stanowią 21,84% (570 godzin) ogólnej liczby

¹⁶ Ze względu na to, że w planie kształcenia na kierunku Język Polski nie ma podziału na bloki podstawy edukacji, praktykę zawodową i metodykę nauczania zaliczyłam do przedmiotów psychologiczno-pedagogicznych; łączna liczba to 510 godzin, co daje 19,54%.

nauczanych przedmiotów. Pozostałe przedmioty, które związane są z nauczaniem języka polskiego stanowią 58,62% (1530 godzin) ogólnej liczby godzin realizowanych na tej specjalności.

Stosunek przedmiotów psychologiczno-pedagogicznych do przedmiotów kierunkowych wynosi 1:3¹⁷. Schematyczne zestawienie struktury kształcenia na specjalnościach: Język Polski, Wczesna Edukacja Dziecka i Nauczanie Początkowe z Muzyką przedstawia wykres nr 4.

Podsumowując można stwierdzić, że liczba godzin przeznaczona na realizację przedmiotów psychologiczno-pedagogicznych na wszystkich specjalnościach jest zbliżona. Różnice pojawiają się w pozostałych blokach. Najwięcej godzin na przedmioty kierunkowe przeznaczono na specjalności Nauczanie Początkowe z Muzyką, co wynikać może z faktu przygotowania słuchaczy do nauczania muzyki i nauczania zintegrowanego w kl. I–III. Zwiększenie liczby godzin w bloku kierunkowym na Nauczaniu Początkowym z Muzyką mogło spowodować obniżenie liczby godzin na tej specjalności w bloku ogólnorozwojowym (liczba ta jest najniższa w stosunku do pozostałych specjalności).

Wykres 4. Struktura kształcenia na trzech specjalnościach KN w Wieluniu

¹⁷ W roku akademickim 2002/2003 wprowadzono do planu korektę. Liczbę godzin z Podstaw Edukacji zmniejszono o 30 i przeznaczono je na przedmiot Kultura Języka.

1.3. CELE KSZTAŁCENIA PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNEGO I METODYCZNEGO

Zreformowana szkoła, zmieniające się role i zadania nauczyciela oraz zmiany w polityce programowej stawiają nowe wyzwania dla kształcenia nauczycieli. Przygotowanie nauczycieli do pełnienia swojej roli zawodowej powinno być więc zgodne z oczekiwaniami społeczeństwa i wymaganiami szkoły. Kształcenie nauczycieli odbywa się w trzech płaszczyznach:

1. Merytorycznej, w zakresie treści kształcenia.
2. Pedagogiczno-metodycznej, w zakresie form, metod i środków pracy.
3. Metodologicznej, w zakresie funkcji nowatorskiej i badawczej, które powinny stanowić komplementarną całość¹⁸.

Ważne miejsce w przygotowaniu nauczycieli mają przedmioty psychologiczno-pedagogiczne, które pozwalają słuchaczom na nabycie kompetencji pedagogicznych.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 II 1999 r. określa przygotowanie pedagogiczne jako nabycie wiedzy i umiejętności z zakresu psychologii, pedagogiki i dydaktyki szczegółowej, nauczanych w powiązaniu z kierunkiem kształcenia i praktyką pedagogiczną (w wymiarze nie mniejszym niż 270 godzin) oraz odbyciem pozytywnie ocenionych praktyk pedagogicznych (w wymiarze nie mniejszym niż 150 godzin)¹⁹.

W przygotowaniu pedagogicznym do zawodu nauczycielskiego ważną rolę odgrywają pedagogika i psychologia wraz ze swoimi subdyscyplinami. Nauki te stanowią podstawę dla teorii i praktyki pedagogicznej poprzez wspomaganie jej w wyjaśnianiu zjawisk edukacyjnych i projektowaniu postępowania edukacyjnego.

Istotnym elementem w kształceniu przyszłych nauczycieli jest określenie celów kształcenia, które powinny być opisywane w programach realizowanych w zakładach kształcenia nauczycieli. Za główny cel edukacyjny przyjmuje się najczęściej przygotowanie do pełnienia ról i funkcji nauczycielskich. Cele edukacyjne określone są przede wszystkim ze względu na:

1. Sytuację społeczną.
2. Perspektywy jej rozwoju w skali mikro- i makro.
3. Uwarunkowania historyczne i kulturowe społeczeństwa.
4. Przyjętą koncepcję rozwoju człowieka.
5. Możliwości, aspiracje i system wartości kształconych jednostek.
6. Poziom rozwoju nauk stanowiących treść kształcenia.
7. Warunki ekonomiczne i system organizacji państwa.

¹⁸ J. Szempruch: *Pedagogiczne kształcenie nauczycieli wobec reformy edukacji w Polsce*, Rzeszów 2000, s. 198.

¹⁹ Dz. U. z dnia 23 II 1999, Nr 14.

Ogólnie jednak determinanty celów kształcenia nauczycieli stanowią układ o strukturze liniowej obejmującej:

1. Czynniki ekonomiczno-społeczne i kulturowe kraju.
2. Cele i zadania systemu oświatowego, a w jego ramach szkoły jako elementu centralnego.
3. Kwalifikacje zawodowe nauczycieli.
4. Wewnętrzne i zewnętrzne warunki realizacji tych zadań²⁰.

W autorskich programach nauczania, które stanowiły podstawę do opracowania „rozkładów materiału” cele kształcenia pedagogicznego na specjalnościach Wczesna Edukacja Dziecka i Nauczanie Początkowe z Muzyką obejmują wiedzę z zakresu procesów edukacyjnych, wpływu różnych środowisk na kształtowanie osobowości dziecka i zasad planowania i organizowania pracy dydaktyczno-wychowawczej w przedszkolu i szkole.

Drugą grupę stanowią cele, których realizacja ma umożliwić słuchaczom wyrobienie umiejętności dostrzegania, analizowania, właściwego interpretowania i efektywnego projektowania sytuacji edukacyjnych.

Kolejne cele dotyczą ukształtowania takich cech u słuchaczy, przyszłych nauczycieli jak: wrażliwość, otwartość, komunikatywność, odpowiedzialność, zdolność do samoedukacji.

Cele przedmiotów psychologicznych skierowane są na dostarczenie słuchaczowi wiedzy na temat mechanizmów funkcjonowania człowieka w środowisku a przede wszystkim mają wyposażyć go w wiedzę o procesach i właściwościach rozwoju psychicznego, prawidłowościach rozwoju w poszczególnych etapach rozwoju, postawach dzieci i młodzieży i interakcjach zachodzących w grupach, psychologicznych podstawach nauczania i wychowania.

Celem tego przedmiotu jest też zapoznanie z metodami, którymi posługuje się w badaniach psychologia oraz wdrażanie słuchaczy do stosowania tych metod w praktyce. W programie przedmiotów psychologicznych określono także cel, który dotyczy wyrobienia umiejętności poznawania i rozumienia siebie i innych.

Cele przedmiotów kierunkowych określono jako:

- wyposażenie słuchaczy w wiedzę o metodach, formach i środkach edukacji dziecka oraz w wiedzę teoretyczną niezbędną do prowadzenia zajęć i lekcji z dzieckiem i uczniem;
- rozwijanie zainteresowań pracą z dziećmi i uczniami;
- doskonalenie umiejętności samokształcenia i samodzielnego doboru najlepszych rozwiązań metodycznych²¹.

Na specjalności Język Polski cele edukacyjne Podstaw Edukacji związane są z:

²⁰ J. Szempruch, *Pedagogiczne kształcenie...*, s. 200.

²¹ J. Hanisz, M. Królca, *Autorski program...*, s. 7, 17, 26.

- dostarczeniem słuchaczom kategorii pojęciowych pozwalających na zrozumienie w skali globalnej, w tym roli edukacji w procesach przebudowy społecznej;
- dostarczeniem wiedzy o wpływie doświadczeń szkolnych ucznia na kształtowanie się jego osobowości;
- zapoznanie słuchaczy z podstawowymi zasadami planowania i organizowania pracy dydaktyczno-wychowawczej w szkole;
- ukierunkowaniem percepcji zdarzeń szkolnych tak, by słuchacz potrafił je interpretować z perspektywy wszystkich uczestników i wpływać na nie²².

2. SŁUCHACZE I KADRA DYDAKTYCZNA KOLEGIUM NAUCZYCIELSKIEGO W WIELUNIU

Warunkiem przyjęcia do Kolegium Nauczycielskiego w Wieluniu w roku akademickim 2001 i 2002 było złożenie świadectwa dojrzałości, przedstawienie zaświadczenia lekarskiego o przydatności do wykonywania zawodu nauczyciela oraz zdanie egzaminu tzw. „praktycznego”. Na specjalności Wczesna Edukacja Dziecka oceniano u kandydatów słuch muzyczny i poprawność wymowy; na Języku Polskim poprawność wymowy, a na Nauczaniu Początkowym z Muzyką słuch muzyczny, poprawność wymowy i umiejętność gry na instrumencie.

W roku akademickim 2001/2002 rozpoczęło naukę 103 słuchaczy na Wczesnej Edukacji Dziecka i Języku Polskim (w tym roku nie było chętnych na Nauczanie Początkowe z Muzyką). W następnym roku 2002/2003 przyjęto do kolegium 126 osób, które podjęły naukę na trzech specjalnościach: Wczesna Edukacja Dziecka, Język Polski i Nauczanie Początkowe z Muzyką (Tabela 1).

Tab. 1
Liczebność roczników słuchaczy

Lp	Specjalność	przyjętych		zrezygnowało		skreślonych		kontynuacja	
		2001	2002	2001	2002	2001	2002	2004	2005
1	Język Polski	49	57	15	12	7	16	27	29
2	Wczesna Edukacja Dziecka	54	50	12	20	2	-	40	30
3	Nauczanie Początkowe z Muzyką	-	18	-	-	-	2	-	16
	Razem	103	125	27	22	9	18	67	75

Źródło: Arkusze organizacyjne KN

²² *Podstawy edukacji. Założenia, treść i wskazówki metodyczne-program* (Program autorski przedmiotu, który był realizowany na kierunku Język Polski), s. 23.

W latach 2001–2004 z nauki w Kolegium Nauczycielskim w Wieluniu zrezygnowało 27 osób (w tym 15 ze specjalności Język Polski i 12 z Wczesnej Edukacji Dziecka), a w okresie 2002–2005 – 32 słuchaczy (w tym 12 z Języka Polskiego, 20 z Wczesnej Edukacji Dziecka).

W trakcie trwania nauki skreślonych z listy słuchaczy z powodu niezaliczenia semestru zostało w latach 2001–2004 9 osób a 2002–2005 18 osób. Najwięcej osób, bo 23, miało problemy w trakcie nauki na specjalności Język Polski, a po 2 osoby na Wczesnej Edukacji Dziecka i Nauczaniu Początkowym z Muzyką. Szczegółowy wykaz wyników studiowania przedstawia tabela nr 2:

Tab. 2
Średnie wyniki studiowania

Specjalność	Wyniki studiowania			
	3,0 – 3,5	3,6 – 4,0	4,1 – 4,5	4,6 – 5,0
Wczesna Edukacja Dziecka	-	27 – 38,57%	38 – 4,5%	5 – 7,14%
Język Polski	5 – 9,26%	27 – 50,0%	19 – 38,18%	3 – 5,55%
Nauczanie Początkowe z Muzyką	-	5 – 31,25%	8 – 50,0%	3 – 18,75%
Razem	5 – 3,75%	59 – 42,14%	65 – 46,43%	11 – 7,86%

Źródło: Arkusze organizacyjne KN

Słuchacze Kolegium to przede wszystkim kobiety. W roku 2001 rozpoczęło naukę 41 kobiet i 8 mężczyzn na Języku Polskim, 53 kobiety i 1 mężczyzna na Wczesnej Edukacji Dziecka. W roku 2002 na Języku Polskim rozpoczęło kształcenie 53 kobiety i 4 mężczyzn; na Wczesnej Edukacji Dziecka 49 kobiet i 1 mężczyzna; na Nauczaniu Początkowym z Muzyką 18 kobiet. Naukę w Kolegium w latach 2001–2005 skończyło tylko 4 mężczyzn i 136 kobiet. Tabela nr 1 przedstawia dane dotyczące liczby przyjętych i kontynuujących naukę w Kolegium Nauczycielskim²³.

Z danych zawartych w tabelach 1–3 wynika, że z osób przyjętych w 2001 r. do trzeciego roku nauki dotrwało 65,05%, a z kandydatów przyjętych w 2002 roku naukę kontynuowało 59,52%.

Słuchacze Kolegium Nauczycielskiego w Wieluniu osiągnęli dobre wyniki w nauce. Prawie połowa z nich, tj. 46,43%, uzyskała średnie oceny (po trzyletnim kursie nauki) w przedziale 4,1 do 4,5 a 42,14% osób w przedziale 3,6–4,0. Stosunkowo mały procent (3,57%) to słuchacze, których średnia studiowania waha się od 3,0 do 3,5, a 7,86% uzyskało średnią od 4,6 do 5,0. Jak widać z przedstawionego zestawienia najniższe wyniki studiowania uzyskali słuchacze specjalności Język Polski.

²³ Album słuchaczy nr 1 – Język Polski; Album słuchaczy nr 2 – Wczesna Edukacja Dziecka i Nauczanie Początkowe z Muzyką.

Po pomyślnym zakończeniu nauki w Kolegium absolwenci przystąpili do złożenia egzaminu dyplomowego. W 2004 r. zdały go w terminie 62 osoby, w tym 23 ze specjalności Język Polski i 39 Wczesna Edukacja Dziecka. W roku następnym 2005 do egzaminu w terminie przystąpiło 69 absolwentów w tym 27 z Języka Polskiego, 30 z Wczesnej Edukacji Dziecka i 12 z Nauczania Początkowego z Muzyką. Egzamin dyplomowy w późniejszym terminie na Języku Polskim zdały 3 osoby i na Nauczaniu Początkowym z Muzyką również 3 osoby. Nauki w Kolegium nie ukończyło 5 osób (3 z Języka Polskiego, 1 z Wczesnej Edukacji Dziecka, 1 z Nauczania Początkowego z Muzyką), które nie przystąpiły do egzaminu dyplomowanego.

Podsumowując: 92,25% słuchaczy zdało egzamin dyplomowy w terminie; 4,23% zdało go w terminie późniejszym; a 3,52% nie ukończyło nauki w Kolegium Nauczycielskim w Wieluniu.

W czerwcu 2004 r. do egzaminu licencjackiego przystąpiło 23 absolwentów specjalności Język Polski i 39 absolwentów Wczesnej Edukacji Dziecka. Licencjat uzyskało 21 osób z Języka Polskiego i 37 z Wczesnej Edukacji Dziecka, co pozwoliło im kontynuować naukę na studiach magisterskich – uzupełniających.

Na przełomie czerwca i lipca 2005 r. do egzaminu licencjackiego przystąpiło 25 absolwentów specjalności Język Polski i 30 Wczesnej Edukacji Dziecka, którzy pomyślnie złożyli egzamin i uzyskali stopień licencjata. Z 12 absolwentów Nauczania Początkowego z Muzyką 1 osoba nie otrzymała tego stopnia

Tabela nr 3 przedstawia dane dotyczące uzyskania przez absolwentów Kolegium Nauczycielskiego tytułu zawodowego licencjata²⁴.

Tab. 3
Struktura populacji absolwentów

Specjalności		Liczba ogółem	Uzyskało dyplom	Uzyskało licencjat
1	Język Polski	56 – 100%	50 – 89,26%	46 – 82,14%
2	Wczesna Edukacja Dziecka	70 – 100%	69 – 98,57%	67 – 95,71%
3	Nauczanie Początkowe z Muzyką	16 – 100%	12 – 75,00%	11 – 68,75%
Razem		142 – 100%	131 – 92,25%	124 – 87,33%

Z analizy danych zawartych w tabeli wynika, że 92,25% słuchaczy, którzy w 2004 i 2005 r. byli na trzecim roku pomyślnie ukończyło naukę w Kolegium Nauczycielskim w Wieluniu, a 87,32% kontynuowało naukę na uczelni wyższej.

Ważnym czynnikiem warunkującym kształcenie nauczycieli jest kadra nauczająca: jej przygotowanie metodyczne, formy doskonalenia, perspektywy rozwoju zawodowego.

²⁴ Dane te pochodzą z arkuszy organizacyjnych Kolegium Nauczycielskiego w Wieluniu z lat 2005/2006; tabela: Absolwenci.

Kształcenie słuchaczy w Kolegium Nauczycielskim w Wieluniu w latach 2001, 2004, 2005 realizowane było przez 42 nauczycieli; natomiast w latach 2002, 2003 zatrudnionych było 43 pracowników pedagogicznych. Wszyscy pracowali zgodnie z własnym wykształceniem, o czym świadczą zapisy znajdujące się w obciążeniu godzinowych dla poszczególnych osób uwzględniające także przydział poszczególnych przedmiotów kształcenia.

Kadrę pedagogiczną Kolegium stanowią dwie grupy pracowników tzn.: zatrudnionych w pełnym wymiarze godzin, niepełnym (tzw. „nauczyciele godzinowi” lub „dochodzący”). Tabela nr 4 przedstawia pełny wykaz zatrudnienia pracowników pedagogicznych w poszczególnych latach:

Tab. 4
Zatrudnienie pracowników pedagogicznych

L.p.	Rok	Ogółem zatrudnionych	W pełnym wym. godzin	W niepełnym wym. godz.
1	2001	42 – 100%	16 – 38,10%	26 – 61,90%
2	2002	43 – 100%	16 – 37,21%	27 – 62,79%
3	2003	43 – 100%	16 – 37,21%	27 – 62,79%
4	2004	42 – 100%	16 – 38,10%	26 – 61,90%
5	2005	42 – 100%	15 – 35,71%	27 – 64,29%

Z danych zawartych w powyższej tabeli wynika, że ok. 38% kadry stanowią nauczyciele, dla których Kolegium jest pierwszym miejscem pracy, natomiast ok. 63% stanowi kadra, która jest zatrudniona w innej placówce. Spośród nauczycieli Kolegium Nauczycielskiego na pełnym etacie w latach 2001–2004 zatrudnionych było 16 osób a w 2005 r. 15 osób, co stanowi ok. 38% wszystkich zatrudnionych. Kadra pedagogiczna Kolegium to także 8 pracowników akademickich, co daje ok. 19% wszystkich zatrudnionych. Większość pedagogów zatrudnionych w Kolegium posiada wykształcenie wyższe magisterskie (72%) natomiast pozostałą część kadry stanowią nauczyciele ze stopniem naukowym doktora. W latach 2001–2004 zajęcia dydaktyczne prowadzone były także przez jednego profesora nadzwyczajnego z Akademii im. J. Długosza.

Kadrę Kolegium cechuje przeważnie długi staż pracy: 19 osób pracuje ponad 20 lat; 9 osób ponad 30, 6 osób ponad 15, pozostali, czyli 8 osób ma staż krótszy niż 15 lat²⁵. Przyjmując, zatem można, że doświadczenie zawodowe znacznej grupy nauczycieli jest duże; wiąże się ono z różnymi koncepcjami programowo-organizacyjnymi funkcjonującymi w zakresie kształcenia nauczycielskiego na poziomie Kolegium Nauczycielskiego.

²⁵ Dane te pochodzą z zestawień dla GUS, przygotowanych w Kolegium.

System awansu w uczelni związany jest z awansem zawodowym, który obowiązuje w systemie oświatowym. Pracownicy dydaktyczni szkoły są zobligowani do zdobywania kolejnych stopni awansu zawodowego. W roku akademickim 2001/2002 zatrudnionych było w Kolegium Nauczycielskim 3 nauczycieli kontraktowych (7,14%), 38 nauczycieli mianowanych (90,48%) i 1 nauczyciel dyplomowany (2,38%). Chcąc uzyskać wyższy stopień awansu zawodowego nauczyciele kolegium podejmowali się różnorodnych zadań dydaktyczo-wychowawczych na rzecz szkoły i środowiska oraz brali udział w różnych formach doksztalcenia się i doskonalenia zawodowego co spowodowało, że w roku akademickim 2004/2005 pracowało już 20 nauczycieli dyplomowanych (47,62%), 18 mianowanych (42,86%) i 4 kontraktowych (9,52%)²⁶.

W kontekście różnych potrzeb i zmian edukacyjnych pracownicy dydaktyczni Kolegium Nauczycielskiego w Wieluniu podnosili swoje kwalifikacje kończąc różne kierunki na studiach podyplomowych. Wybór danego kierunku związany był m. in. ze zmianami, jakie przyniosła reforma do szkół oraz zmianą planów kształcenia w związku z pojawieniem się Kolegium Nauczycielskiego. W ramach doskonalenia i doksztalcenia zawodowego nauczyciele kolegium skończyli następujące studia podyplomowe:

- Nauczanie w systemie blokowym w zakresie języka polskiego, historii z elementami WOS-u i kultury (1 osoba),
- Sztuka w zreformowanej szkole (3 osoby),
- Zarządzanie oświatą (2 osoby),
- Historia (1 osoba),
- Informatyka (1 osoba),
- Grafika komputerowa w promocji i reklamie (1 osoba),
- Emisja głosu (1 osoba),
- Logopedia ogólna (1 osoba),
- Edukacja informatyczna (1 osoba),
- Kształcenie muzyczno-ruchowe (1 osoba),
- Terapia pedagogiczna z edukacją integracyjną (1 osoba).

Podsumowując można stwierdzić, że kadra pedagogiczna zatrudniona w Kolegium Nauczycielskim w Wieluniu to nauczyciele, którzy starają się w swojej działalności dydaktycznej uwzględnić te zmiany, które w edukacji przyniosła reforma, aczkolwiek trudno je zauważyć w programach autorskich, w których właściwie nie ma treści związanych z reformą i zmianami, jakie wniosła do oświaty polskiej.

3. PRAKTYKA PEDAGOGICZNA

Integralnym składnikiem kształcenia nauczycieli jest praktyczne przygotowanie do pracy w szkole i placówkach oświatowo-wychowawczych. Kształcenie praktyczne nauczycieli realizowane jest głównie poprzez praktyki pedagogiczne, które umożliwiają obok kształcenia ogólnoteoretycznego uzyskanie pewnych umiejętności peda-

²⁶ Tamże, 2005 r.

gogicznych w wymiarze teoretycznym, czynnościowym i osobowościowym. Praktyki mają za zadanie konkretyzować i integrować wszelkie poczynania teoretyczne, dlatego też stanowią nieodłączną część przygotowania słuchaczy do zawodu. Zawierają więc w sobie elementy realizacji zasady wiązania teorii z praktyką. Umożliwiają przyszłym nauczycielom konfrontację nabytej wiedzy teoretycznej z praktycznym jej zastosowaniem w edukacji. Pozwalają także na usystematyzowanie, pogłębienie i ugruntowanie tej wiedzy w rzeczywistości edukacyjnej.

W Kolegium Nauczycielskim w Wieluniu realizowane są różne rodzaje praktyk pedagogicznych na poszczególnych specjalnościach. Różnią się one ilością godzin i zakresem treści kształcenia. Praktyki pedagogiczne uwzględnione w planach kształcenia obejmują:

- na specjalności Język Polski – praktykę zawodową śródroczną realizowaną przez pięć semestrów po 1 godzinie tygodniowo i 4 tygodnie praktyki asystenckiej po IV semestrze w szkole podstawowej, co w łącznym wymiarze daje 160 godzin dla 1 słuchacza w całym cyklu kształcenia;
- na specjalności Nauczanie Początkowe z Muzyką – śródroczną praktykę pedagogiczną realizowaną przez sześć semestrów po 2 godziny tygodniowo i praktykę wakacyjną po I roku trwającą 4 tygodnie i po II roku również 4 tygodniową;
- na specjalności Wczesna Edukacja Dziecka – śródroczną praktykę pedagogiczną realizowaną przez semestr I, II i III w liczbie 2 godziny tygodniowo; w semestrze IV – 3 godziny tygodniowo, a w semestrach V i VI po 4 godziny tygodniowo.

Pierwszym rodzajem praktyki pedagogicznej, z którym spotykają się słuchacze jest praktyka śródroczna. Na podstawie analizy danych zawartych w instrukcjach do realizacji tej praktyki stwierdzono, że ma ona na celu głównie:

- wdrożenie słuchaczy do wnikliwej obserwacji, analizy i oceny zajęć edukacyjnych prowadzonych przez nauczycieli i praktykantów;
- rozwijanie umiejętności refleksyjnego myślenia, wnioskowania, ustalania związków i prawidłowości oraz poszukiwania nowych rozwiązań organizacyjno-metodycznych;
- nabywanie nowych i doskonalenie już posiadanych umiejętności metodycznych w samodzielnym przygotowaniu się do prowadzenia zajęć;
- kształtowanie kompetencji nauczycielskich w aspekcie przyszłej pracy zawodowej oraz rozwijanie zainteresowań związanych z całokształtem pracy danej placówki i nauczyciela w zreformowanej szkole²⁷.

W czasie trwania praktyki śródrocznej słuchacze I roku Wczesnej Edukacji Dziecka, Języka Polskiego i Nauczania Początkowego z Muzyką zwiedzają placówki oświatowo-wychowawcze w celu poznania ich działalności, obserwują zespoły klasowe i grupy

²⁷ Cele te zapisane są w instrukcjach do praktyk środowiskowych. Instrukcje te znajdują się w dokumentacji szkoły pod nazwą: Program przedmiotu śródroczna praktyka pedagogiczna dla kierunków: WED, NPzM i PJ na rok 2001/2002, 2002/2003, 2003/2004, 2004/2005.

przedszkolne, aby poznać różnice indywidualne w danym zespole czy grupie; przeprowadzają hospitacje i fragmenty zajęć przygotowanych samodzielnie; zapoznają się z dokumentacją prowadzoną przez nauczycieli; wykonują różnorodne pomoce naukowe, które wykorzystują do prowadzenia zajęć.

Warunkiem zaliczenia jest przedstawienie pełnej dokumentacji realizowanej praktyki, tj. sprawozdań z hospitowanych zajęć, scenariuszy z zajęć próbnych, raportów z zajęć warsztatowych i uroczystości, wyprawek metodycznych oraz uzyskanie pozytywnej oceny z praktyki obserwacyjno-pomocniczej.

Śródroczna praktyka pedagogiczna, którą realizuje się na II i III roku to głównie prowadzenie zajęć próbnych. Na Wczesnej Edukacji Dziecka słuchacze prowadzą zajęcia w przedszkolu i w klasach I-III szkoły podstawowej; na specjalności Nauczanie Początkowe z Muzyką są to zajęcia zintegrowane w klasach I-III i zajęcia z muzyki w klasach IV-VI; na Języku Polskim są to zajęcia z Języka Polskiego prowadzone w klasach IV-VI szkoły podstawowej oraz w wybranych klasach gimnazjum.

Warunkiem zaliczenia tej praktyki na II i III roku jest:

- uzyskanie pozytywnej oceny z przeprowadzonych zajęć próbnych;
- przedstawienie z nich pełnej dokumentacji tj. konspektów i scenariuszy zajęć;
- przedstawienie sprawozdania z hospitowanych zajęć próbnych;
- udział w przygotowaniu i organizacji uroczystości i imprez okolicznościowych wynikających z kalendarza²⁸.

Zgodnie z planami studiów słuchacze odbywają również praktyki ciągłe. Polegają one na wykonywaniu zadań pedagogicznych w placówkach dydaktyczno-wychowawczych z oderwaniem się od zajęć dydaktycznych na uczelni. Słuchacze występują np. w roli nauczyciela, ale pod nadzorem nauczycieli opiekunów. Realizowane są następujące praktyki ciągłe:

- dla słuchaczy I roku Wczesnej Edukacji Dziecka i Nauczania Początkowego z Muzyką odbywa się praktyka asystencka czterotygodniowa (2 tyg. w przedszkolu i 2 tyg. w kl. I-III szkoły podstawowej);
- dla słuchaczy II roku Wczesnej Edukacji Dziecka i Nauczania Początkowego z Muzyką praktyki ciągłe mają charakter praktyki nauczycielskiej (2 tyg. w przedszkolu, 2 tyg. w kl. I-III i 2 tyg. w kl. IV-VI dla Nauczania Początkowego z Muzyką);
- dla słuchaczy II roku Języka Polskiego są to czterotygodniowe praktyki nauczycielskie w kl. IV-VI szkoły podstawowej.

Każda z wymienionych praktyk przebiega według odrębnej instrukcji. Ich realizacja ma się przyczynić do:

- poznania pracy nauczyciela,
- weryfikacji różnych metod i form pracy nauczyciela,
- konfrontacji i uogólnienia zdobytej wiedzy i dotychczasowych doświadczeń pedagogicznych,

²⁸ Programy śródroczne praktyki, tamże.

- rozwoju i kształtowania umiejętności pedagogicznych w warunkach pracy przedszkola czy szkoły,
- wypróbowania i sprawdzenia swoich umiejętności dydaktyczno-wychowawczych,
- rozwoju zainteresowań pedagogicznych,
- samooceny własnej przydatności do zawodu.

Przebieg praktyk dokumentowany jest w dziennikach praktyk. Słuchacz kończy praktykę z pisemną opinią i oceną wystawioną przez nauczyciela, który w placówkach pełnił rolę opiekuna praktykanta. Praktykę zalicza się oceną w indeksie po przedłożeniu przez słuchacza dokumentacji i spełnieniu określonych wymagań stawianych przez nauczyciela-kierownika praktyk z uczelni.

Analizując dokumentację z praktyk asystenckich i nauczycielskich, jakie słuchacze Kolegium Nauczycielskiego w Wieluniu odbywali w latach 2002–2004 można stwierdzić, że zostały one ocenione bardzo wysoko przez nauczycieli praktyków zatrudnionych w placówkach edukacyjnych w terenie. Szczegółowe zestawienie ocen z poszczególnych rodzajów praktyk pedagogicznych przedstawiają tabele nr 5 i 6:

Tab. 5

Zestawienie ocen z praktyki asystenckiej

L.p.	SPECJALNOŚĆ	OCENY					ŚREDNIA OCENA
		celujący	b.dobry	dobry	dostateczny	+(0,5)	
1	WED	35	99	6	-	9	5,24
2	NPzM	6	10	-	-	-	5,37
Razem		41	109	6	-	9	5,25

Tab. 6

Zestawienie ocen z praktyki nauczycielskiej

L.p.	SPECJALNOŚĆ	OCENY					ŚREDNIA OCENA
		celujący	b.dobry	dobry	dostateczny	+(0,5)	
1	WED	42	96	2	-	10	5,32
2	NPzM	5	25	2	-	-	5,09
3	JP	15	37	2	-	-	5,24
Razem		62	158	6	-	10	5,27

Słuchacze wszystkich trzech specjalności uzyskali oceny ogólne powyżej bardzo dobrej i to zarówno z praktyki asystenckiej jak i nauczycielskiej.

Zestawiając te dane można stwierdzić, że słuchacze Kolegium Nauczycielskiego zostali bardzo dobrze przygotowani do pracy zawodowej, o czym świadczą wysokie oceny, które uzyskali z praktyk pedagogicznych ciągłych (średnie oceny powyżej 5,20) i opinie, jakie otrzymali po odbyciu praktyk pedagogicznych. Uzasadniając oceny nauczyciele wymieniali m.in.: *sumienne przygotowanie się do zajęć i podejmowanie wielu czynności z własnej inicjatywy, ogromne zaangażowanie i staranne przygotowanie się do powierzonych zadań, umiejętność radzenia sobie w sytuacjach trudnych i konfliktowych, staranne przygotowanie się zarówno pod względem merytorycznym jak i metodycznym, trafne dobieranie metod i form pracy, bogatą wiedzę w zakresie realizowanych treści, postawę, dzięki której stworzyła bardzo przyjemną atmosferę w zespole klasowym uzyskując tym samym uznanie dzieci, rodziców i nauczycieli*²⁹.

The education of teachers in the Teachers' College in Wieluń in 2001–2005

S u m m a r y

The authors in this paper present the education of teachers in the Teachers' College in Wieluń, in the period 2001–2005.

The main goal of the education in the Teachers' College in Wieluń was determined by the model of the graduate presented in terms of competences, which consists mainly of knowledge, skills and values.

On the basis of an analysis of the objectives pursued in the Teachers' College in Wieluń, it is possible to state that they involve preparing students to the understanding and acceptance of the objectives and tasks of the school, the conditions for their implementation and use of this knowledge in the work of the teacher.

²⁹ Karty oceny praktyk pedagogicznych z lat 2002–2004 znajdują się w archiwum Kolegium Nauczycielskiego w Wieluniu. Księgi: Praktyka pedagogiczna, asystencka i nauczycielska nr 9/2002, 9/2003, 9/2004.